

فہرست

۱۱	سرور عالم راز سرور	تقریب ملاقات
۱۶	ڈاکٹر ارشد محمود ناشاد	پیش لفظ
۱۸	ڈاکٹر احسان اکبر	معروضِ عروض
۲۰		مصنف کا تعارف
۲۱	گزارش احوالِ واقعی	باب-۱
۲۱		تقریب
۲۲		ضرورت اور مقاصد
۲۳		علم عروض: تعریف، ضرورت اور اہمیت
۲۸	اصطلاحاتِ شعر	باب-۲
۲۸		۱- حرف
۲۹		۲- حرکت
۳۱		۳- مکتوبہ
۳۱		۴- ملفوظہ
۳۲		۵- حروف، لفظ اور بول

آسان عروض اور نکاتِ شاعری	۶
۳۴	۶۔ تملُّظ
۳۴	۷۔ ما قبل
۳۴	۸۔ ما بعد
۳۴	۹۔ ہائے مخلوط (دو چشمی ھ)
۳۵	۱۰۔ حرفِ علت اور حرفِ صحیح
۳۷	۱۱۔ کلامِ موزوں
۳۷	۱۲۔ واوِ عطف
۳۸	۱۳۔ کسرۃِ اضافت

۳۹	باب ۳۔ اُردو شاعری اور غزل
۳۹	تمہید
۴۰	غزل اور اُس کی بنیادی اصطلاحات
۴۲	غزل کے التزامات

۴۵	باب ۴۔ عروض کی بنیادی باتیں
۴۵	تمہید
۴۵	آوازوں کی ادائیگی کے نظام
۴۸	وَزَن، بحر، تقطیع
۴۹	آوازوں کی ادائیگی کا عروضی نظام
۵۱	وَزَن اور اقسامِ وَزَن

باب ۵۔ بحر، زحافات اور افاعیل

تمہید

اُردو میں مستعمل بحریں

زحافات اور اُن کے چند اُصول

زحاف بنانے کی چند مثالیں

افاعیل اور اُن کے زحافات

بحر بیان کرنے کا طریقہ

باب ۶۔ تقطیع اور اس کے اُصول

تمہید

تقطیع کے بنیادی اُصول

اصول ۱۔

اصول ۲۔ ہائے مخلوط (دو چشمی ھ)

اصول ۳۔ نون کی مختلف صورتیں

اصول ۴۔ واو معدولہ

اصول ۵۔ یائے مخلوط

اصول ۶۔ الف لام تعریف سے پہلے آنے والا واو

اصول ۷۔ تنوین

- ۸۳ اصول۔ ۸: حروف ملفوظہ غیر مکتوبہ
- ۸۶ اصول۔ ۹: واو علت
- ۸۶ اصول۔ ۱۰: لفظ میں تیسرے ساکن حرف کا اسقاط
- ۸۸ اصول۔ ۱۱: اسقاط حروف
- ۸۸ ۱۔ اسقاط لازم
- ۹۳ ۲۔ اسقاط اختیاری
- ۹۹ ۳۔ اسقاط ناجائز
- ۹۹ تقطیع بیان کرنے کا طریقہ

بحریں اور تقطیع

- ۱۰۱ باب۔ ۷
- ۱۰۱ ابتدائیہ
- ۱۰۲ تقطیع کے بیان کا طریقہ
- ۱۰۲ (۱) بحر مُتقارب
- ۱۰۹ (۲) بحر مُتدارک
- ۱۱۴ (۳) بحر مُمل
- ۱۲۰ (۴) بحر ہزج
- ۱۲۵ (۵) بحر کامل
- ۱۳۰ (۶) بحر رجز
- ۱۳۳ (۷) بحر بسیط
- ۱۳۶ (۸) بحر مدید

۱۴۰	(۹). بحر طویل
۱۴۲	(۱۰). بحر مشاکل
۱۴۳	(۱۱). بحر مضارع
۱۴۶	(۱۲). بحر جثث
۱۴۹	(۱۳). بحر جدید
۱۵۰	(۱۴). بحر وافر
۱۵۲	(۱۵). بحر قریب
۱۵۴	(۱۶). بحر مقتضب
۱۵۶	(۱۷). بحر خفیف
۱۵۷	(۱۸). بحر سریع
۱۵۹	(۱۹). بحر منسرح

نکاتِ شاعری

باب - ۸

۱۶۱	(۱) علمِ قافیہ کی بنیادی باتیں
۱۶۱	تقریب
۱۶۳	قافیہ کب قائم ہوتا ہے؟
۱۶۴	قافیہ کی شرائط اور تفصیلات
۱۶۷	حروفِ قافیہ
۱۶۹	اختتامیہ

۱۷۰ نکاتِ شاعری باب-۹

۱۷۰ (۲) اُردو شاعری میں صوتی قافیے

۱۷۹ نکاتِ شاعری باب-۱۰

۱۷۹ (۳) اُردو شاعری میں فارسی: ہندوستانی تراکیب

۱۹۱ نکاتِ شاعری باب-۱۱

۱۹۱ (۴) غزل کا ایک نقش ”شترگرہ“

۲۰۰ علم عروض اور اُردو کے تقاضے باب-۱۲

۲۰۰ تقریب

۲۰۳ (۱) زحافات میں ترمیم و تنسیخ

۲۰۴ فہرست زحافات-۱

۲۰۹ فہرست زحافات-۲

۲۱۰ (۲) اردو میں ”نہ“ اور ”نا“ کا استعمال

۲۱۳ (۳) اردو شاعری میں عین کا اسقاط

۲۲۳ (۴) اُردو میں ہم صوت الفاظ اور قوافی